

Адам Міцкевич
Лілеї

Перекладач: А.Малишко
Джерело: З книги: Міцкевич Адам. Вибране: Поетичні твори.— К.:
"Веселка", 1984

Балада

(Скорочено)

Провина несказанна,
Що пані вбила пана,
Похоронила в гаї,
Де струмінь протікає,
Лілеї засівала
І, сіючи, співала:
"Ростіть, квітки, високо,
Як пан лежить глибоко;
Як пан лежить глибоко,
Так ви ростіть високо".
Уся в невинній крові,
Біжить вона в діброві,
По горах, по долинах
І по стежках звіриних,
Темніє, вітер виє,
Навколо все хмурніє,
Ворона часом кряче,
Та пугач ніби плаче.

Біжить у яр, на кладку,
Де клен шумить та бук,
В пустельникову хатку
Стук-стук, стук-стук!

"Хто там?" — старий питає,
Присвічує.— Біда!
То пані заглядає,
Скривавлена й бліда.
"Ха-ха!" — лунає бором,
Уста — страшний синець.
Сміється диким зором:
"Ха-ха! Мій муж — мертевець!"
"Отямся, бог з тобою!
Чи то шляхів нема,
Що темною порою
У лісі ти сама?"

"Мій замок там, за ставом,
Де стелиться туман.
Мій муж із Болеславом
Пішов на київлян.
За роком рік минає,
Вже б час йому вернуть!
Між молоддю сама я,
Слизька чесноти путь.
Я зрадила... О горе!
До грішної жони
Король такий суворий!..
Вернувся муж з війни.

Ха-ха! Не знайде сліду!
Ось ніж, ось тепла кров...
Вже він не встане знов!
Я все сказала, діду.
Чи змию чорну пляму
В молитві я святій,
Чи йти в пекельну браму,
Відрікшися надій?
Стерплю я кару люту,

Аби лише забуто
Жахливий злочин мій!"

"Ти не боїшся знати,
Що учинила гріх?
Боїшся лиш одплати,
Боїшся мук тяжких?
Іди ж собі додому,
Я не скажу нікому;
На те вже воля божа:
Твій злочин знав один,
Лілея й дика рожа
Квітча його загин..."

Зраділа, в пізню пору
Вертає пані з бору,
Біжить вночі додому,
Ані слівця нікому.
А діти біля брами:
"Мамусю, мамцю, мамо!
Де тато? В нас же свято!"
"Небіжчик? Що? Ваш тато?"
Не знає, що й казати...
"Його чекати? Звідки?
Ага — він прийде, дітки!"
Чекають діти ранок,
І вечір, і світанок;
Так тижні проминули,
І все малі забули.

А їй забути важко,
З думок не сходить гріх,
На серці нудно, тяжко,
В очах журба, не сміх,
І сон не криє зору,

Щоночі лине вість:
Хтось грюкає знадвору.
В світлицю входить гість,
"Мене чекали в свято?
Це я, ваш, дітки, тато",

Заснути пані важко —
З думок не сходить гріх,
На серці нудно, тяжко,
В очах журба, не сміх.

"Ганнусю, глянь з порога!
Дубовий міст гуде,
Курить в пилу дорога —
Хтось їде а чи йде?
Біжи на шлях мерщій,
Поглянь там, хто такий!"

"Ржуть коні темногриві,
Шаблі сіяють гострі,
Пани до нас мостиві
Зібралися у гості".
Стрічати час наспів
Небіжчика братів!

"Здорова будь, здорова,
Привіт тобі, братова!
Де брат?" — "Його немає..."
"Умер?" — "Вже рік минає,
Господь не вчув молитви,
Він не вернувся з битви".
"Не вір! Не може бути,
Війну пора забути,
Твій муж примчить за днину
Обнять тебе, єдину".

А пані стала біла,
Поникла, затремтіла,
Очей звести не може,
Лежить безсила долі:
"Де муж? Де труп? О боже!"
Отямилась поволі,
Ховає в серці болі:
"Чекаю вніч і зрання,
Де муж, моє кохання?
Коли чекать додому?"

"Вертався з нами він,
Помчав на вороному,
Свою забувши втому,
Лишив увесь загін,
Щоб стріть гостей в пошані,
Утерти сльози пані.
Забрів у нетрі вовчі
Чи затягла дрягва?
Сурміть, псарі та ловчі,
Шукайте день і два!"

Послали слуг повсюди.
Дарма шукали люди.
Небіжчика два брати
Зібрались від'їжджати.
Їх зупиняє пані:
"Брати мої кохані,
Дощами бір заткало,
Сльоти й туману час.
Чекали ви немало,
Ще поживіть у нас".
Чекають. Січнем люто
Річки у лід закуто.
Чекають. Брат донині

Не повернувся в дім...
А він — у домовині,
Квітки цвітуть над ним.
Зросли вони високо,
Як пан лежить глибоко.

Два лицарі в ту пору
Уже не їдуть з двору.
Їм до смаку господа
І господині врода.
Два в неї гостювали,
Обидва й покохали.
Серця щодня тривожать
Надія та печаль:
І свататись не можуть,
І кинуть любу — жаль.
У затінку алеї
Ідуть разом до неї:

"Послухай нас, братова,
Ми скажемо два слова:
Тут жити любо й гарно,
А брата ждати — марно.
Твоя марніє врода,
Хіба її не шкода?
Візьми за брата брата —
І смуткові одплата".

Сказали так, чекають,
Що вирече вона,
В них погляди палають,
В них мова запальна.
На відповідь ждучи,
Стиснули враз мечі.

Їх пані бачить в гніві,
Гадає: "Нещасливі!"
І просить ще заждати,
Щоб певне слово мати.
Біжить у яр на кладку,
Де клен шумить та бук.
В пустельникову хатку:
Стук-стук, стук-стук!
Все повіла без ладу:
"Дідусю, дайте раду!
Повинна я признатись —
Закохані брати!
Та з ким же попрощатись,
А з ким до шлюбу йти?
Маленьких діток маю,
Маєтків, нив без краю,
Все валиться, все гине!..
Скажи слівце єдине!
Коли б то муж! О нене,
Те щастя не для мене!

Зависла божа кара,
Жаха вночі примара!
Стулю заледве очі —
У вікна він гуркоче,
І чую серед тиші —
В кутку стоїть і дише,
Втирає кров гарячу...
Ох, бачу привид, бачу!
Скрип, скрип,— і вже над ліжком
Ножем кривавим нишком
Махає наді мною
З погрозою страшною.
Ах, більше так не жити,
Ночей цих не терпіти!

Приреченій на згубу
Не бачити вже шлюбу!"
"Послухай, доню гожа,
На все є кара божа,
Та каяття єдине
Змиває гріх людини.
Хоч кара й завелика,
Та годі-бо жалю,
Твого я чоловіка
Із мертвих оживлю".

"Воскресне? Божа сило!
Мій отче, ой, не часі
Навіки розділило
Страшне залізо нас,
Я, знаю, гідна кари;
Усі стерплю я кари,
Лиш збутися б примари!
Все бідним розділю я,
У монастир піду я,
Щоб там мій вік погас.
Воскресне? Божа сило!
Мій отче, ой, не час!
Навіки розділило
Страшне залізо нас".

Старий зітхнув глибоко,
Залив сльозами око,
Закрив обличчя, з муки
Заламує він руки:
"Йди заміж, то не горе,
Упир тебе не зборе,
Не встане мертвий з гробу,
Для нього день, як тьма.

Дивись, його подобу
Не клич вночі сама".

"А як же ті два брати?
З котрим до шлюбу стати?"
"Найліпша тут дорога —
На волю здатись бога:
Хай підуть в луг, на роси,
Де квіти-жовтокоси,
Хай квітів назривають,
Вінки тобі сплітають,
Відзначають потайними
Прикметами своїми,
Вінки складуть в костьолі
На божому престолі.
Чий візьмеш ти зарані —
Той буде муж твій, пані".

З поради пані рада,
Готова до вінця.
Де смуток чи досада?
Надумала мерця
Повік не споминати,
Повік не викликати.
І рада з тої мислі,
Крізь віти, низько звислі,
Біжить мерщій додому,
Не кажучи нікому.
Біжить лужком широким,
Аж чує, ненароком
Дзвенять копита. Слуха.
Тут їздити кому ж?
А ніч шепоче глухо:
"Це я, твій муж, твій муж..."

Холоне серце. Хто то?
Мовчить старе болото,
Волосся лізе вгору...
Мерщій тікати з бору!
Зірвалась, мчить, ридає.
Тут їздити кому ж?
Із пущі крик лунає:
"Це я, твій муж, твій муж..."

От надійшла неділя,
Справляти час весілля.
Світає у діброві —
Два молоді готові.
Подружки пані любу
Ведуть в костьол до шлюбу.
В дівчат веселім колі
Йде пані по костьолі,
Вінок бере ясний.
"Хто ці приніс лілеї
Для милої своєї?
Хто муж? Хто любий мій?"

Підбіг один, неначе
Йому відкрився світ,
В долоні плеще, скаче:
"Моя ти, мій це цвіт!
Не спав я цілу нічку,
Вплітав під буревій
В лілеї синю стрічку,
Це мій, це мій, це мій!"

"Брехня! — другий волає,-
Під виблиском заграв
Учора в темнім гаї
Я ці лілеї рвав.

Те місце враз пізнаю
Я в тиші лісовій —
На гробі, близ ручаю...
Це мій, це мій, це мій!"

Розгнівались обоє.
В розмові запальній
Мечі свистять грозою,
Страшний почався бій.
Вінок той рвуть надвоє:
"Це мій!" — "Це мій!" — "Це мій!"

Враз двері затріщали,
Свічки всі позгасали,
І мрець іде в завої,
І чути брязкіт зброї...
Поглянув зором диким,
Ступив до пані крок,
Страшним озвався криком:
"Моя ти, мій вінок!
На гробі в мене всюди
Лілей багато й руж,
Зла жінко, горе буде,
Бо я твій муж, твій муж!
А ви, невірні браття,
Ганьба вам і прокляття!
Назад мечі вкладіте,
Облиште марний крик:
З мого це гробу квіти,
І ви мої навік!"

І грім тяжкий лунає,
Склепіння все дрижить —
І в землю западає
Старий костюл умить.

А де було це лихо,
Ростуть лілеї тихо,
Та буйно, та високо,
Як пан лежав глибоко.

1820